

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (šeštoji kolegija) SPRENDIMAS

2022 m. kovo 31 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Vartotojų apsauga – Direktyva 93/13/EEB – Nesąžiningos sąlygos – Paskolos sutartys – Užsienio valiuta išreikšta paskola, grąžintina nacionaline valiuta – Sutarties sąlyga, pagal kurią valiutos keitimo rizika tenka vartotojui – Su pagrindiniu sutarties dalyku susijusios sąlygos nesąžiningumas – Pasekmės – Sutarties negaliojimas – Didelė žala vartotojui – Direktyvos 93/13 veiksmingumas – Neprivaloma aukščiausios instancijos teismo nuomonė – Galimybė atkurti šalių padėtį, kurioje jos būtų buvusios, jei sutartis nebūtų sudaryta“

Byloje C-472/20

dėl *Fővárosi Törvényszék* (Budapešto sostinės teismas, Vengrija) 2020 m. rugpjūčio 28 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2020 m. rugsėjo 30 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Lombard Pénzügyi és Lízing Zrt.

prieš

PN

TEISINGUMO TEISMAS (šeštoji kolegija),

kurį sudaro šeštosios kolegijos pirmininko pareigas einantis Teisingumo Teismo pirmininko pavaduotojas L. Bay Larsen, teisėjai N. Jääskinen (pranešėjas) ir M. Safjan,

generalinė advokatė J. Kokott,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *Lombard Pénzügyi és Lízing Zrt.*, atstovaujamos *ügyvéd* Zs. Bohács,
- PN, atstovaujamo *ügyvéd* L. Gönczi,
- Vengrijos vyriausybės, atstovaujamos M. Z. Fehér ir K. Szíjjártó,

* Proceso kalba: vengrų.

– Europos Komisijos, atstovaujamos I. Rubene, Zs. Teleki, N. Ruiz García ir L. Havas,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinės advokatės nuomone nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288) išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *Lombard Pénzügyi és Lízing Zrt.* (toliau – *Lombard*) ir PN ginčą dėl sutarties sąlygos, susijusios su valiutos keitimo rizika, tenkančia vartotojui sutarties dėl užsienio valiuta išreikštos, bet nacionaline valiuta grąžintinos paskolos atveju, teisinių pasekmių.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 Direktyvos 93/13 4 straipsnis suformuluotas taip:

„1. Nepažeidžiant 7 straipsnio, sutarties sąlygos nesąžiningumas vertinamas, atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį, ir sutarties sudarymo metu nurodant visas sutarties sudarymo aplinkybes ir visas kitas tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygas.

2. Sąlygų nesąžiningumo vertinimas nėra susijęs nei su pagrindinio sutarties dalyko apibrėžimu, nei su kainos ir atlygio adekvatumu mainais suteiktoms paslaugoms ar prekėms, jei šios sąlygos pateikiamos aiškia, suprantama kalba.“
- 4 Minėtos direktyvos 5 straipsnio pirmame sakinyje nustatyta, kad „[t]ose sutartyse, kur visos ar tam tikros vartotojui siūlomos sąlygos pateikiamos raštu, jos visada turi būti išdėstomos aiškia, suprantama kalba“.
- 5 Tos pačios direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, nebūtų privalomos vartotojui, ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų.“
- 6 Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad vartotojų ir konkurentų naudai egzistuočių pakankamos ir veiksmingos priemonės, užkertančios kelią nuolatiniam nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, pardavėjų ar tiekėjų sudaromose su vartotojais.“

7 Šios direktyvos 8 straipsnyje numatyta:

„Valstybės narės gali priimti arba išlaikyti pačias griežčiausias Sutartį atitinkančias nuostatas šia direktyva reglamentuojamoje srityje, siekiant užtikrinti maksimalią vartotojo apsaugą.“

Vengrijos teisė

8 Pagrindinės bylos aplinkybėms taikomos redakcijos *Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény* (1959 m. Įstatymas Nr. IV dėl Civilinio kodekso) (toliau – anksčiau galiojęs Civilinis kodeksas) 209 straipsnyje numatyta:

„(1) Sutarčių standartinės verslo sąlygos arba vartojimo sutarčių sąlygos, dėl kurių nebuvo atskirai derėtasi, yra nesąžiningos, jeigu pagal jas, pažeidžiant geros valios ir sąžiningumo reikalavimus, šių sąlygų nerengusiai šaliai vienašališkai ir nepagrįstai nustatomos nepalankios teisės ir pareigos.

(2) Nustatant, ar sąlyga yra nesąžininga, reikia išnagrinėti visas sudarant sutartį buvusias aplinkybes, turėjusias įtakos jos sudarymui, sutarties dalyko pobūdį ir nagrinėjamos sąlygos ryšį su kitomis sutarties sąlygomis ar kitomis sutartimis.

(3) Specialiuose teisės aktuose gali būti nustatytos sąlygos, kurios laikomos nesąžiningomis su vartotojais sudarytose sutartyse arba kurios turi būti laikomos nesąžiningomis, kol įrodoma priešingai.

(4) Sutarties standartinė sąlyga arba atskirai neaptarta vartojimo sutarties sąlyga laikoma nesąžininga taip pat tuo atveju, jei suformuluota neaiškiai ar nesuprantamai.

(5) Nesąžiningoms sutarties sąlygoms skirtos teisės aktų nuostatos negali būti taikomos toms sutarties sąlygoms, kuriose apibūdinamas pagrindinis sutarties dalykas, ir sąlygoms, kuriose įtvirtinta šalių teisių ir pareigų pusiausvyra, jeigu jos suformuluotos aiškiai ir suprantamai.“

9 Anksčiau galiojusio Civilinio kodekso 209/A straipsnyje nustatyta:

„(1) Žalą patyrusi sutarties šalis gali ginčyti į sutartį įtrauktas nesąžiningas standartines sutarties sąlygas.

(2) Vartojimo sutartyse numatytos nesąžiningos sąlygos, kurios į sutartį įtrauktos kaip standartinės sutarties sąlygos, arba pardavėjo ar paslaugų tiekėjo vienašališkai iš anksto nustatytos sutarties sąlygos, dėl kurių nebuvo atskirai derėtasi, yra negaliojančios. Negaliojimu galima remtis tik vartotojo naudai.“

10 Minėto kodekso 237 straipsnis suformuluotas taip:

„(1) Kai sutartis pripažįstama negaliojančia, turi būti atkurta iki šios sutarties sudarymo buvusi šalių padėtis.

(2) Jei neįmanoma atkurti iki sutarties sudarymo buvusios padėties, teismas gali nuspręsti, kad sutartis galioja iki teismo sprendimo priėmimo momento. Tokia negaliojančia pripažinta sutartis gali galioti, tik jei įmanoma pašalinti negaliojimą lėmusią priežastį, pavyzdžiui, lupikiškoje sutartyje šalims numatytų teisių ir pareigų disproporcijos atveju – panaikinant be pakankamo

pagrindo suteiktą naudą. Tokiu atveju nurodoma grąžinti tai, kas suteikta pagal sutartį, prireikus nenustatant priešpriešinės pareigos.“

- 11 Pagrindinės bylos aplinkybėms taikomos redakcijos *Hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény* (1996 m. Įstatymas Nr. CXII dėl kredito įstaigų ir finansų įmonių) 203 straipsnio 4 ir 5 dalyse nustatyta:

„(4) Kai sutartis sudaroma su klientu, kuris yra vartotojas, dėl paskolos užsienio valiuta suteikimo arba joje numatyta teisė pasirinkti įsigyti nekilnojamąjį turta, kredito įstaiga turi paaiškinti klientui riziką, kuri jam teks vykdant sutartį, o klientas savo parašu turi patvirtinti, kad tai suprato.

(5) Šio straipsnio 4 dalyje nurodytame pareiškime turi būti nurodyta:

a) sutarties, kuria siekiama suteikti užsienio valiuta išreikštą paskolą, atveju – informacija apie valiutos keitimo riziką ir jos poveikį grąžintinių įmokų dydžiui;

<...>“

- 12 *Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény* (2014 m. Įstatymas Nr. XL dėl taisyklių, taikomų paskolos įvertinimo ataskaitai, nurodytai 2014 m. Įstatyme Nr. XXXVIII, kuriuo reglamentuojami tam tikri aspektai, susiję su *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas, Vengrija) sprendimu, priimtu siekiant suvienodinti civilinės teisės nuostatas, taikomas finansų įstaigų su vartotojais sudarytoms paskolos sutartims, ir dėl įvairių kitų priemonių) (toliau – Įstatymas DH2) 1 straipsnyje nustatyta:

„Šio įstatymo poveikis taikomas su vartotojais sudarytoms paskolos sutartims, patenkančioms į *Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény* (2014 m. Įstatymas Nr. XXXVIII, kuriuo reglamentuojami tam tikri aspektai, susiję su *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) sprendimu, priimtu siekiant suvienodinti civilinės teisės nuostatas, taikomas finansų įstaigų su vartotojais sudarytoms paskolos sutartims) taikymo sritį.“

- 13 Įstatymo DH2 37 straipsnis suformuluotas taip:

„(1) Sutarčių, kurioms taikomas šis įstatymas, atveju šalis gali teismo prašyti pripažinti sutartį arba tam tikras jos sąlygas negaliojančiomis (toliau – dalinis negaliojimas) – neatsižvelgiant į tokį negaliojimą lemiančias priežastis – tik tuo atveju, jeigu kartu prašo taikyti negaliojimo teisinės pasekmes, t. y. pripažinti sutarties galiojimą ar jos faktinį veikimą, kol bus priimtas sprendimas. Jeigu šalis to nepadaro ir nepasinaudoja galimybe ištaisyti trūkumus, ieškinyš pripažįstamas nepriimtiniu ir byla nenagrinėjama iš esmės. Jei šalis prašo nustatyti absoliutaus ar dalinio negaliojimo teisinės pasekmes, ji taip pat turi nurodyti, kokią teisinę pasekmę teismas turi taikyti. Kiek tai susiję su teisinių pasekmių taikymu, šalis turi pateikti aiškų ir skaičiais pagrįstą prašymą kartu su pridėta bendrai šalių parengta paskolos įvertinimo ataskaita.

(2) Atsižvelgiant į 1 dalies nuostatas, kiek tai susiję su sutartimis, kurioms taikomas šis įstatymas, jeigu tenkinami šiame įstatyme nustatyti reikalavimai, ieškinyš pagal [anksčiau galiojusio Civilinio kodekso] 239/A straipsnio 1 dalį ar [*Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény*] (2013 m. Įstatymas Nr. V dėl Civilinio kodekso) 6:108 straipsnio 2 dalį atmetamas neišklausius šalių nagrinėjamosiose bylose dėl sutarties pripažinimo negaliojančia ar iš dalies negaliojančia arba šios

bylos nutraukiamos. Negalima ieškinių atmesti neišklausius šalių ir nutraukti bylos, jeigu atitinkama šalis ne tik prašė pripažinti sutartį negaliojančia ar iš dalies negaliojančia, bet ir pateikė kitą reikalavimą toje pačioje byloje; tokiu atveju laikytina, kad atsisakoma reikalavimo dėl negaliojimo pripažinimo. Tai taikoma ir byloms, atnaujintoms po jų sustabdymo.“

- 14 Pagal *bíróságok szervezeteről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény* (1997 m. Įstatymas Nr. LXVI dėl teismų veiklos organizavimo ir administravimo) 33 straipsnio 1 dalį *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) jungtinė kolegija, išanalizavusi jurisprudenciją, pateikė nuomonę ginčytiniais teisės taikymo klausimais, siekdama užtikrinti vienodą jurisprudenciją.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 15 2009 m. gruodžio 4 d. PN sudarė su *Lombard Finanszírozási Zrt.* sutartį dėl individualios paskolos su kintamąja palūkanų norma transporto priemonei įsigyti (toliau – nagrinėjama paskolos sutartis). Ši sutartis buvo sudaryta Šveicarijos frankais (CHF), o grąžintinos mėnesinės įmokos buvo konvertuotos į Vengrijos forintus (HUF).
- 16 Sudarydama minėtą sutartį PN pasirašė pareiškimą apie pranešimą dėl rizikos. Šiame pareiškime buvo nurodyta, kad, pirma, valiutos keitimo kurso rizika tenka vartotojui ir, antra, būsimų valiutos kurso svyravimų negalima numatyti. Taigi mėnesinės įmokos buvo nustatytos Šveicarijos frankais ir vėliau konvertuotos į Vengrijos forintus, o valiutos keitimo kurso skirtumą, apskaičiuotą konvertuojant, turėjo padengti paskolos gavėjas. Iš šio dokumento taip pat matyti, kad jei valiutos kursas, palyginti su Vengrijos forintu, mokėjimo dieną skirtųsi nuo orientacinio valiutos keitimo kurso, nustatyto sudarant sutartį, valiutos pirkimo ir pardavimo kursų skirtumą taip pat turėtų padengti paskolos gavėjas.
- 17 2010 m. rugpjūčio 31 d. *Lombard Finanszírozási Zrt.* buvo likviduota prijungimo būdu, o *Lombard* tapo visų jos teisių perėmėja. Vadinasi, visos *Lombard Finanszírozási Zrt.* pareigos ir teisės buvo perduotos *Lombard*.
- 18 2015 m. balandžio mėn. pagal Įstatymą DH2 nagrinėjama paskolos sutartis buvo patikslinta pateikiant perskaičiavimo ataskaitą. Atlikus perskaičiavimą iš PN skolos buvo išskaičiuota 284 502 HUF (apie 800 EUR) suma, kurią, kaip manoma, paskolos davėjas gavo nepagrįstai. Tačiau metinė palūkanų norma, kuri prieš patikslinant aptariamą paskolos sutartį buvo 22,32 %, liko tokia pati. Ši ataskaita buvo išsiųsta PN, jis jos neginčijo.
- 19 Kadangi PN vėlavo mokėti pagal nagrinėjamą paskolos sutartį nustatytas mėnesines įmokas, 2015 m. rugpjūčio 12 d. *Lombard* nurodė, kad PN turi sumokėti 121 722 HUF (maždaug 342 EUR) skolos, ir patikslino, kad, jos nesumokėjęs, ši sutartis bus nutraukta nedelsiant. PN neįvykdė šio reikalavimo, todėl 2015 m. rugsėjo 14 d. *Lombard* vienašališkai nutraukė minėtą sutartį ir paragino PN sumokėti likusią 472 399 HUF (maždaug 1320 EUR) sumą. Šį raginimą PN gavo 2015 m. spalio 15 d.
- 20 Vėliau *Lombard* kreipėsi į pirmosios instancijos teismą su prašymu pripažinti nagrinėjamą paskolos sutartį galiojančia atgaline data ir priteisti iš PN 490 102 HUF (maždaug 1 370 EUR) sumą kaip pagrindinę sutartinio reikalavimo sumą su delspinigiais.

- 21 PN savo ruožtu nurodė, kad nagrinėjamoje paskolos sutartyje esančios sąlygos, pagal kurias jam tenka visa valiutos keitimo kurso rizika, yra nesąžiningos. Jis nesutiko su tuo, kad informacinis pranešimas dėl valiutos keitimo kurso rizikos buvo aiškus ir suprantamas. Priešiškinis, be kita ko, prašė priteisti iš *Lombard* 1 734 144 HUF (apie 4 870 EUR) sumą, remdamasis dėl sutarties negaliojimo atsiradusio nepagrįsto praturtėjimo pagrindu.
- 22 Pirmosios instancijos teismas, be kita ko, išnagrinėjo sąlygas, kuriomis tokia sutartis, kaip nagrinėjama paskolos sutartis, gali būti pripažinta galiojančia atsižvelgiant į 2019 m. birželio mėn. *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) patariamojo komiteto pateiktą nuomonę (toliau – *Kúria* nuomonė). Pagal minėtą nuomonę tuo atveju, kai negaliojanti paskolos sutartis pripažįstama galiojančia, teismai, priimdami sprendimus, turi dvi galimybes. Pirma, jie gali pripažinti sutartį galiojančia taip, kad būtų laikoma, jog paskola buvo išreikšta Vengrijos forintais, taikant palūkanų normą, atitinkančią minėtos sutarties sudarymo dieną Vengrijos forintais išreikštiems sandoriams galiojusią palūkanų normą, padidintą pridėjus taikomą maržą. Antra, teismai gali pripažinti sutartį galiojančia, maksimaliai padidinant valiutos ir Vengrijos forinto keitimo kursą, o sutartyje nustatytą palūkanų normą paliekant nepakitusia iki konvertavimo į Vengrijos forintus dienos.
- 23 Pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad nors ginčijamos paskolos sutarties sąlyga, jog valiutos keitimo kurso riziką turi prisiimti PN, buvo nesąžininga, ši sutartis turi būti laikoma galiojančia atgaline data nuo jos sudarymo dienos, tačiau kartu turi būti laikoma, kad nuo tos pačios dienos paskola buvo išreikšta Vengrijos forintais. Jis taip pat nusprendė, kad metinė palūkanų norma turi būti 23,07 %, remiantis *Lombard* apskaičiuotu pradinės paskolos sumos ir visos mėnesinių įmokų, kurias turi grąžinti PN, sumos skirtumu. Šiuo atveju pradinė paskolos suma buvo 1 417 500 HUF (maždaug 4 000 EUR), o bendra grąžintinių mėnesinių įmokų suma padidėjo iki 2 689 225 HUF (maždaug 7 600 EUR). Kadangi PN iš tikrųjų sumokėjo 3 151 644 HUF (maždaug 8 900 EUR), pirmosios instancijos teismas dėl nepagrįsto praturtėjimo įpareigojo *Lombard* grąžinti šių dviejų sumų skirtumą, t. y. 462 419 HUF (maždaug 1 300 EUR).
- 24 Dėl tokio sprendimo *Lombard* pateikė apeliacinį skundą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui – *Fővárosi Törvényszék* (Budapešto sostinės apygardos teismas, Vengrija), juo ginčijo išvadą, kad nagrinėjama paskolos sutartis nuo jos sudarymo dienos turi būti laikoma Vengrijos forintais išreikštos paskolos sutartimi. Ji, be kita ko, nurodė, kad šios sutarties pripažinimas galiojančia negali sutrikdyti sutarties šalių pusiausvyros taip, kad teisiniuose santykiuose kiltų disbalansas tarp atitinkamos paslaugos ir atlygio vertės. Be to, *Lombard* mano, kad tokios valiuta išreikštos sutartys, pagal kurias vartotojams tenka valiutos keitimo kurso rizika, savaime negali būti pripažintos neteisėtomis.
- 25 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla abejonių dėl teisinių galimybių, kai sutartis, nesant galiojančio jos pagrindinio dalyko, pripažįstama galiojančia arba turinčia pasekmių šalims.
- 26 Šiomis aplinkybėmis *Fővárosi Törvényszék* (Budapešto sostinės apygardos teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:
- „1. Ar tuo atveju, jei nesąžininga sutarties sąlyga (netinkama informacija apie valiutos keitimo riziką) yra susijusi su pagrindiniu sutarties dalyku, dėl ko sutartis nebegali būti vykdoma, ir jei šalys nesusitaria, visišką [Direktyvos 93/13] nuostatų veiksmingumą užtikrina tai, kad, nesant dispozityviosios nacionalinės teisės nuostatos, yra pateikta aukščiausios instancijos teismo priimta pozicija, kuri nėra privaloma žemesnės instancijos teismams ir kurioje pateikiamos sutarties galiojimo ar faktinio veikimo pripažinimo gairės?

2. Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai, ar galima atkurti ankstesnę padėtį, jeigu dėl nesąžiningos sąlygos, susijusios su pagrindiniu sutarties dalyku, sutartis negali likti galioti, šalys nesusitaria, o minėta pozicija negali būti taikoma?
3. Jei į antrąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar tuo atveju, jei ieškiniu prašoma pripažinti, kad pagrindinis sutarties dalykas, susijęs su šios rūšies sutartimis, negalioja, įstatyme gali būti nustatytas reikalavimas, kad vartotojas kartu su ieškiniu taip pat pateiktų reikalavimą dėl sutarties galiojimo ar faktinio veikimo pripažinimo?
4. Jei į antrąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai, ar tuo atveju, jei ankstesnės padėties atkurti nebeįmanoma, priėmus vėlesnius teisės aktus sutartys gali būti pripažintos galiojančiomis arba turinčiomis faktinį veikimą, siekiant užtikrinti šalių pusiausvyrą?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

Dėl priimtinumų

- 27 Būtina priminti, jog tam, kad Teisingumo Teismas galėtų pateikti nacionaliniam teismui naudingą Sąjungos teisės išaiškinimą, Teisingumo Teismo procedūros reglamento 94 straipsnio c punkte nurodyta, kad prašyme priimti prejudicinį sprendimą turi būti išdėstytos priežastys, kurios paskatino prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismą iškelti klausimą dėl tam tikrų Sąjungos teisės nuostatų išaiškinimo ar galiojimo, ir ryšys, kurį jis nustatė tarp šių nuostatų ir pagrindinėje byloje taikomų nacionalinės teisės aktų (2020 m. rugsėjo 17 d. Sprendimas *Burgo Group*, C-92/19, EU:C:2020:733, 38 punktas).
- 28 Pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją tik bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas, atsakingas už sprendimo priėmimą, atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes turi įvertinti tai, ar jo sprendimui priimti būtinas prejudicinis sprendimas, ir Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų svarbą, kuriems taikoma svarbos prezumpcija. Vadinasi, kai pateikiamas klausimas susijęs su Sąjungos teisės nuostatos išaiškinimu ar galiojimu, Teisingumo Teismas iš principo turi priimti sprendimą dėl šio klausimo, nebent būtų akivaizdu, kad prašomas išaiškinimas visiškai nesusijęs su ginčo pagrindinėje byloje aplinkybėmis ar dalyku, kad problema hipotetinė arba Teisingumo Teismas neturi informacijos apie faktines ir teises aplinkybes, būtinas tam, kad naudingai atsakytų į tą klausimą (2021 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Trapeza Peiraios*, C-243/20, EU:C:2021:1045, 25 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 29 Taip pat neginčijama, kad vykstant SESV 267 straipsnyje numatyta procedūrai, pagrįstai aiškiu nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo jurisdikcijos atskyrimu, nacionalinės teisės aiškinimas ir taikymas priklauso tik nacionalinio teismo jurisdikcijai, o Teisingumo Teismas turi kompetenciją priimti sprendimą dėl Sąjungos teisės išaiškinimo ar galiojimo tik atsižvelgdamas į nacionalinio teismo nurodytas faktines aplinkybes (2021 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Trapeza Peiraios*, C-243/20, EU:C:2021:1045, 26 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

- 30 Nagrinėjama atveju, kaip savo rašytinėse pastabose pabrėžė Vengrijos vyriausybė, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiai teismo pateikta informacija apie priežastis, dėl kurių reikia išaiškinti Sąjungos teisę, ir apie pirmojo klausimo svarbą sprendžiant ginčą pagrindinėje byloje yra lakoniška.
- 31 Vis dėlto iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad *Lombard* pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui apeliacinių skundą dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo, jame ginčijo nagrinėjamos paskolos sutarties pakeitimą į Vengrijos forintais išreikštos paskolos sutartį. Iš minėto sprendimo taip pat matyti, kad tas pakeitimas buvo atliktas taikant *Kúria* nuomonėje pateiktą pirmąjį sprendimo variantą.
- 32 Atsižvelgiant į šias aplinkybes, nėra akivaizdu, kad pirmasis klausimas, susijęs su galimybe pagal Direktyvą 93/13 remtis tokia nuomone siekiant nustatyti požiūrį, kurio reikia laikytis norint pripažinti sutartį galiojančia arba sukeliančia pasekmes, kai ši sutartis negali likti galioti dėl nesąžiningo sąlygos, susijusios su jos pagrindiniu dalyku, pobūdžio, neturi reikšmės sprendžiant ginčą pagrindinėje byloje.
- 33 Darytina išvada, kad pirmasis klausimas yra priimtinas.

Dėl esmės

- 34 Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyva 93/13 turi būti aiškinama taip, kad, nesant dispozityviosios tokią situaciją reglamentuojančios nacionalinės teisės normos, šios direktyvos nuostatų veiksmingumas gali būti užtikrintas atitinkamos valstybės narės aukščiausios instancijos teismo priimta neprivaloma nuomone, kurioje žemesnės instancijos teismams nurodomas požiūris, kurio reikia laikytis pripažįstant sutartį galiojančia arba sukeliančia pasekmes šalims, kai ši sutartis negali likti galioti dėl nesąžiningo sąlygos, susijusios su sutarties pagrindiniu dalyku, pobūdžio.
- 35 Pirmiausia reikia priminti, kad nors iš tiesų iš SESV 288 straipsnio trečios pastraipos matyti, jog perkeldamos direktyvą valstybės narės turi plačią diskreciją pasirinkti būdus ir priemones, skirtus jos įgyvendinimui užtikrinti, ši laisvė neturi jokios įtakos kiekvienos šios valstybės narės pareigai imtis visų būtinų priemonių atitinkamos direktyvos veiksmingumui užtikrinti atsižvelgiant į ja siekiamą tikslą (šiuo klausimu žr. 2019 m. liepos 29 d. Sprendimo *Fashion ID*, C-40/17, EU:C:2019:629, 49 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 36 Dėl Direktyvos 93/13 pažymėtina, kad pagal ją valstybės narės įpareigojamos numatyti tinkamas ir veiksmingas priemones, užkertančias kelią nuolatiniams nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, pardavėjų ar tiekėjų sudaromose su vartotojais (šiuo klausimu žr. 2012 m. birželio 14 d. Sprendimo *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349, 68 punktą).
- 37 Be to, iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad negalima atmesti galimybes, jog valstybės narės aukščiausios instancijos teismai, siekdami suvienodinti teisės aiškinimą ir užtikrinti teisinį saugumą, laikydamiesi Direktyvos 93/13 gali nustatyti tam tikrus kriterijus, į kuriuos atsižvelgdami žemesnės instancijos teismai turi vertinti nesąžiningą sutarties sąlygų pobūdį (šiuo klausimu žr. 2018 m. rugpjūčio 7 d. Sprendimo *Banco Santander ir Escobedo Cortés*, C-96/16 ir C-94/17, EU:C:2018:643, 68 punktą).

- 38 Iš to taip pat matyti, kad šių aukščiausių instancijų teismų priimtose gairėse, kuriose įtvirtinti tokie kriterijai, vis dėlto negalėtų sudaryti kliūčių kompetentingam nacionaliniam teismui, pirma, užtikrinti visišką Direktyvos 93/13 veiksmingumą, prireikus savo iniciatyva atsisakant taikyti bet kokią, net vėlesnę, joms prieštaraujančią nacionalinės teisės nuostatą, įskaitant bet kokią joms prieštaraujančią jurisprudenciją, nesant būtinybės prašyti, kad prieš tai ši nuostata ar jurisprudencija būtų panaikinta, arba laukti, kol jos bus panaikintos teisėkūros, teisminėmis ar kuriomis nors kitomis konstitucinėmis priemonėmis, ir, antra, kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą (šiuo klausimu žr. 2019 m. kovo 14 d. Sprendimo *Dunai*, C-118/17, EU:C:2019:207, 61 punktą).
- 39 Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad pagal Direktyvą 93/13, siejamą su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu, nedraudžiama, kad valstybės narės aukščiausios instancijos teismas, siekdamas vienodo teisės aiškinimo, priimtų privalomus sprendimus dėl šios direktyvos įgyvendinimo būdų, jeigu tie sprendimai kompetentingam teismui netrukdo nei užtikrinti visišką šioje direktyvoje įtvirtintų normų veiksmingumą, suteikti vartotojui veiksmingą teisių gynimo priemonę siekiant užtikrinti teisių, kurių jis gali turėti pagal šias normas, apsaugą, nei kreiptis šiuo klausimu į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą (šiuo klausimu žr. 2019 m. kovo 14 d. Sprendimo *Dunai*, C-118/17, EU:C:2019:207, 64 punktą).
- 40 Vis dėlto neprivaloma valstybės narės aukščiausios instancijos teismo nuomonė, leidžianti žemesnės instancijos teismams laisvai nuo jos nukrypti, negali būti laikoma užtikrinančia Direktyvos 93/13 veiksmingumą, garantuojant visapusišką apsaugą dėl nesąžiningos sąlygos nukentėjusiems asmenims.
- 41 Tiesa, iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad, jeigu visa pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo sudaryta sutartis iš esmės turi būti panaikinta po to, kai nacionalinis teismas nusprendė panaikinti nesąžiningą sutarties sąlygą, pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį nacionaliniam teismui, taikančiam sutarčių teisės principus, nedraudžiama panaikinti nesąžiningos sąlygos ir pakeisti ją nacionalinės teisės nuostata tais atvejais, kai dėl nesąžiningos sąlygos pripažinimo negaliojančia teismas būtų priverstas panaikinti visą sutartį, ir dėl to vartotojui galėtų atsirasti tokių pasekmių, dėl kurių jis nukentėtų (2020 m. kovo 3 d. Sprendimo *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 61 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 42 Vis dėlto reikia konstatuoti, kad tokia neprivaloma valstybės narės aukščiausios instancijos teismo nuomonė, kaip *Kúria* nuomonė, negali būti prilyginta tokiai dispozityviai nacionalinės teisės nuostatai, kuria siekiama pakeisti nesąžiningą pripažintą paskolos sutarties sąlygą.
- 43 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyva 93/13 turi būti aiškinama taip, kad, nesant dispozityviosios tokią situaciją reglamentuojančios nacionalinės teisės normos, šios direktyvos nuostatų veiksmingumas negali būti užtikrintas atitinkamos valstybės narės aukščiausios instancijos teismo priimta neprivaloma nuomone, kurioje žemesnės instancijos teismams nurodomas požiūris, kurio reikia laikytis pripažįstant sutartį galiojančia arba sukeliančia pasekmių šalims, kai ši sutartis negali likti galioti dėl nesąžiningo sąlygos, susijusios su sutarties pagrindiniu dalyku, pobūdžio.

Dėl antrojo klausimo

Dėl priimtinumų

- 44 Atsižvelgiant į šio sprendimo 27–29 punktuose primintą Teisingumo Teismo jurisprudenciją ir į 31 punkte išdėstytus argumentus, nėra akivaizdu, kad sprendžiant ginčą pagrindinėje byloje neturi reikšmės antrasis klausimas, susijęs su galimybe atkurti paskolos sutarties šalių padėtį, kurioje jos būtų buvusios, jei ši sutartis nebūtų sudaryta, kai minėta sutartis dėl nesąžiningos sąlygos, susijusios su jos pagrindiniu dalyku, negali likti galioti, šalis nesusitaria, o pirmajame klausime nurodyta neprivaloma nuomonė negali būti taikoma.
- 45 Darytina išvada, kad antrasis klausimas yra priimtinas.

Dėl esmės

- 46 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyva 93/13 turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiama kompetentingam nacionaliniam teismui nuspręsti atkurti paskolos sutarties šalių padėtį, kurioje jos būtų buvusios, jei ši sutartis nebūtų sudaryta, nes šios sutarties sąlyga, susijusi su jos pagrindiniu dalyku, turi būti pripažinta nesąžininga pagal šią direktyvą.
- 47 Pirmiausia reikia priminti, kad pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį sąlygų nesąžiningumo vertinimas nesusijęs su pagrindinio sutarties dalyko apibrėžimu, jei šios sąlygos yra suformuluotos aiškiai ir suprantamai.
- 48 Vis dėlto šios direktyvos 8 straipsnyje valstybėms narėms numatyta galimybė priimti arba išlaikyti pačias griežčiausias Sutartį atitinkančias nuostatas šia direktyva reglamentuojamoje srityje, siekiant užtikrinti maksimalią vartotojo apsaugą.
- 49 Taigi 2010 m. birželio 3 d. Sprendimo *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* (C-484/08, EU:C:2010:309) 30–35, 40 ir 43 punktuose Teisingumo Teismas, konstatavęs, kad Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje numatytos sąlygos patenka į šios direktyvos reglamentuojamą sritį, todėl jos 8 straipsnis taip pat taikomas minėto 4 straipsnio 2 daliai, nusprendė, kad pagal šias dvi nuostatas nedraudžiamas nacionalinės teisės aktas, leidžiantis teismui patikrinti tokių sąlygų nesąžiningą pobūdį ir užtikrinantis aukštesnę, nei numatytą šioje direktyvoje, vartotojo apsaugos lygį.
- 50 Šiomis aplinkybėmis reikia priminti, kad pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad nesąžininga pripažinta sutarties sąlyga iš principo turi būti laikoma niekuomet neegzistavusia, todėl ji negali sukurti padarinių vartotojui. Taigi teismo konstatavimas, kad tokia sąlyga yra nesąžininga, iš principo turi lemti vartotojo faktinės ir teisinės situacijos, kurioje jis būtų, jeigu nebūtų minėtos sąlygos, atkūrimą (2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Gutiérrez Naranjo ir kt.*, C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980, 61 punktas).

- 51 Teisingumo Teismas taip pat yra nusprendęs, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalimi siekiama pakeisti sutartyje nustatytą formalią sutarties šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą realia pusiausvyra, galinčia atkurti šios sutarties šalių lygybę (šiuo klausimu žr. 2012 m. kovo 15 d. Sprendimo *Pereničová ir Perenič*, C-453/10, EU:C:2012:144, 28 punktą ir 2020 m. kovo 3 d. Sprendimo *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 62 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 52 Kalbant apie nesąžiningų sutarties sąlygų nustatymo poveikį atitinkamos sutarties galiojimui, svarbu pabrėžti, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį galiausiai minėta „sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų“ (2012 m. kovo 15 d. Sprendimo *Pereničová ir Perenič*, C-453/10, EU:C:2012:144, 29 punktą ir 2021 m. balandžio 29 d. Sprendimo *Bank BPH*, C-19/20, EU:C:2021:341, 53 punktą).
- 53 Šiomis aplinkybėmis nacionaliniai teismai, konstatavę nesąžiningą sutarties sąlygų pobūdį, pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį privalo, pirma, nustatyti visas dėl to pagal nacionalinę teisę kylančias pasekmes, kad užtikrintų, kad šios sąlygos vartotojui nebūtų privalomos, ir, antra, įvertinti, ar atitinkama sutartis gali likti galioti be šių nesąžiningų sąlygų (2018 m. vasario 22 d. Nutarties *ERSTE Bank Hungary*, C-126/17, nepaskelbta Rink., EU:C:2018:107, 38 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 54 Iš tikrųjų Sąjungos teisės aktų leidėjo Direktyva 93/13 siekiamas tikslas yra atkurti pusiausvyrą tarp šalių, iš esmės išsaugant sutarties, kaip visumos, galiojimą, o ne panaikinant visas sutartis, kuriose yra nesąžiningų sąlygų (šiuo klausimu žr. 2019 m. kovo 14 d. Sprendimo *Dunai*, C-118/17, EU:C:2019:207, 40 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją ir 2021 m. rugsėjo 2 d. Sprendimo *OTP Jelzálogbank ir kt.* C-932/19, EU:C:2021:673, 40 punktą).
- 55 Teisingumo Teismas ne kartą yra nusprendęs, kad nors valstybės narės savo nacionalinėje teisėje turi nustatyti taisykles, kurias taikant konstatuojamas nesąžiningas sutartyje įtvirtintos sąlygos pobūdis ir kyla konkrečių šio konstatavimo pasekmių, vis dėlto toks konstatavimas turi leisti atkurti teisinę ir faktinę padėtį, kurioje būtų vartotojas, jei nebūtų šios nesąžiningos sąlygos, visų pirma suteikiant teisę susigrąžinti tai, ką jo nenaudai komercinės veiklos subjektas nepagrįstai įgijo pagal minėtą nesąžiningą sąlygą (šiuo klausimu žr. 2018 m. gegužės 31 d. Sprendimo *Sziber*, C-483/16, EU:C:2018:367, 34 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 56 Be to, kai nacionalinis teismas mano, kad nagrinėjama paskolos sutartis pagal sutarčių teisę negali likti galioti panaikinus atitinkamas nesąžiningas sąlygas ir nėra jokios dispozityviosios nacionalinės teisės nuostatos ar nuostatos, taikytinos sutarties šalių susitarimo atveju, kurias būtų galima taikyti vietoj šių sąlygų, laikytina, kad, jeigu vartotojas neišreiškė pageidavimo palikti nesąžiningas sąlygas, ir kai dėl sutarties panaikinimo jam kiltų ypač žalingų pasekmių, siekiant užtikrinti aukštą vartotojo apsaugos lygį pagal Direktyvą 93/13 ir norint atkurti realią sutarties šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą, nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į savo vidaus teisę, turi imtis visų priemonių, kad apsaugotų vartotoją nuo ypač žalingų pasekmių, kurias galėtų lemti nagrinėjamos paskolos sutarties panaikinimas, be kita ko, dėl komercinės veiklos subjekto reikalavimo nedelsiant grąžinti vartotojui suteiktą paskolą (2020 m. lapkričio 25 d. Sprendimo *Banca B.*, C-269/19, EU:C:2020:954, 41 punktą).
- 57 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad jeigu esant tokiai situacijai, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje, nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į paskolos sutarties pobūdį, mano, kad neįmanoma atkurti šalių padėties, kurioje jos būtų buvusios, jeigu ši sutartis nebūtų sudaryta, jis turi užtikrinti, kad vartotojas galiausiai atsidurtų tokioje padėtyje, kurioje būtų buvęs, jei nesąžininga pripažinta sąlyga niekada nebūtų egzistavusi.

- 58 Esant tokiai situacijai, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje, vartotojo interesai galėtų būti apsaugoti, be kita ko, gražinant jam sumas, kurias paskolos davėjas nepagrįstai gavo pagal nesąžininga pripažintą sąlygą, o toks gražinimas būtų vykdomas remiantis taisyklėmis dėl nepagrįsto praturtėjimo. Nagrinėjamu atveju, kaip matyti iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, aptariamą paskolos sutartį pirmosios instancijos teismas perkvalifikavo į Vengrijos forintais išreikštos paskolos sutartį, paskui nustatė taikytiną palūkanų normą ir įpareigojo *Lombard* gražinti tokį nepagrįstą praturtėjimą atitinkančią sumą.
- 59 Vis dėlto svarbu priminti, kad teismo įgaliojimai negali viršyti to, kas griežtai būtina sutarties šalių pusiausvyrai atkurti ir vartotojo apsaugai nuo ypač žalingų galimo pagrindinėje byloje nagrinėjamos paskolos sutarties panaikinimo pasekmių užtikrinti (2020 m. lapkričio 25 d. Sprendimo *Banca B.*, C-269/19, EU:C:2020:954, 44 punktą).
- 60 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į antrąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyva 93/13 turi būti aiškinama taip, kad pagal ją nedraudžiama kompetentingam nacionaliniam teismui nuspręsti atkurti paskolos sutarties šalių padėtį, kurioje jos būtų buvusios, jei ši sutartis nebūtų sudaryta, nes šios sutarties sąlyga, susijusi su jos pagrindiniu dalyku, turi būti pripažinta nesąžininga pagal šią direktyvą, atsižvelgiant į tai, kad, jei toks atkūrimas neįmanomas, teismas turi užtikrinti, kad vartotojas galiausiai atsidurtų tokioje padėtyje, kurioje būtų buvęs, jei nesąžininga pripažinta sąlyga niekada nebūtų egzistavusi.

Dėl trečiojo klausimo

- 61 Trečiuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyva 93/13 turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiama valstybės narės teisės norma, pagal kurią vartotojas, pareiškęs ieškinį dėl pagrindinio sutarties dalyko pripažinimo negaliojančiu, privalo kartu su ieškiniu pateikti reikalavimą pripažinti paskolos sutartį galiojančia arba sukeliančia pasekmes.
- 62 Šiuo klausimu reikia pažymėti, pirma, kad iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, jog pagrindinėje byloje vartotojas, kaip savo rašytinėse pastabose pabrėžė *Lombard*, yra ne ieškovas, o atsakovas.
- 63 Antra, iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos nematyti, kad toks procesinis reikalavimas būtų taikomas arba būtų buvęs taikomas priešieškiniui pirmosios instancijos teisme; prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nenurodė, kiek atsakymas į trečiąjį klausimą būtų reikalingas jo nagrinėjamam ginčui išspręsti.
- 64 Taigi reikia konstatuoti, kad nepakankamai aiškiai ir tiksliai išdėstęs priežastis, kurios paskatino pateikti šį trečiąjį klausimą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas neįvykdė Teisingumo Teismo procedūros reglamento 94 straipsnio c punkte nustatyto reikalavimo, nurodyto šio sprendimo 27 punkte.
- 65 Šiomis aplinkybėmis šis klausimas yra nepriimtinas.

Dėl ketvirtąjo klausimo

- 66 Ketvirtuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar tuo atveju, jei būtų neįmanoma atkurti šalių padėties, kurioje jos būtų buvusios, jei ši sutartis nebūtų sudaryta, kaip nurodyta antrajame klausime, priėmus vėlesnius teisės aktus, nagrinėjama paskolos sutartis galėtų būti pripažinta galiojančia arba sukeliančia pasekmes, siekiant užtikrinti šalių pusiausvyrą.
- 67 Kaip savo rašytinėse pastabose pabrėžė Vengrijos vyriausybė, reikia konstatuoti, kad, pirma, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas neapibrėžė, ką turėjo omenyje, kalbėdamas apie šiame klausime užsimintą „vėlesnių teisės aktų priėmimą“.
- 68 Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat nenurodė, kiek atsakymas į šį klausimą būtų reikalingas jo nagrinėjamam ginčui išspręsti.
- 69 Taigi dėl tos pačios priežasties, kuri nurodyta šio sprendimo 64 punkte, šis klausimas yra nepriimtinas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 70 Kadangi šis procesas pagrindinių bylų šalims yra vienas iš etapų prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismų nagrinėjamosiose bylose, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šie teismai. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (šeštoji kolegija) nusprendžia:

- 1. 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais turi būti aiškinama taip, kad, nesant dispozityviosios tokią situaciją reglamentuojančios nacionalinės teisės normos, šios direktyvos nuostatų veiksmingumas negali būti užtikrintas atitinkamos valstybės narės aukščiausios instancijos teismo priimta neprivaloma nuomone, kurioje žemesnės instancijos teismams nurodomas požiūris, kurio reikia laikytis pripažįstant sutartį galiojančia arba sukeliančia pasekmes šalims, kai ši sutartis negali likti galioti dėl nesąžiningo sąlygos, susijusios su sutarties pagrindiniu dalyku, pobūdžio.**
- 2. Direktyva 93/13 turi būti aiškinama taip, kad pagal ją nedraudžiama kompetentingam nacionaliniam teismui nuspręsti atkurti paskolos sutarties šalių padėtį, kurioje jos būtų buvusios, jei ši sutartis nebūtų sudaryta, nes šios sutarties sąlyga, susijusi su jos pagrindiniu dalyku, turi būti pripažinta nesąžininga pagal šią direktyvą, atsižvelgiant į tai, kad, jei toks atkūrimas neįmanomas, teismas turi užtikrinti, kad vartotojas galiausiai atsidurtų tokioje padėtyje, kurioje būtų buvęs, jei nesąžininga pripažinta sąlyga niekada nebūtų egzistavusi.**

Parašai.